

**TARBIYA FANI: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA
PEDAGOGIK IMKONIYATLAR.**

*Abdulla Avloniy nomidagi pedagogik
mahorat milliy instituti “Kattalar
ta’limi” yo‘nalishi magistranti
Mamatova Mohiniso Davlatovna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarbiya fanining zamonaviy talqini, unga doir innovatsion yondashuvlar va pedagogik imkoniyatlar chuqur ilmiy tahlil etilgan. Global ijtimoiy o‘zgarishlar sharoitida shaxsni har tomonlama rivojlantirishda tarbiyaning o‘rni va mazmuni yangicha qarashlar asosida bayon qilingan. Shuningdek, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, interfaol metodlar, raqamli vositalardan foydalanish, hamda media, ekologik va huquqiy tarbiyaning dolzarb yo‘nalishlari yoritilgan. Maqolada zamonaviy tarbiyachi pedagogning funksional roli, tarbiyaviy metodlar tizimi va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi tarbiya vositalarining ahamiyati ochib berilgan. Mazkur tadqiqot umumta’lim maktablarida tarbiya jarayonini takomillashtirishga qaratilgan amaliy tavsiyalarni ham o‘z ichiga oladi

Kalit so‘zlar: tarbiya fani, zamonaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, pedagogik imkoniyatlar, ijtimoiy kompetensiyalar, interfaol metodlar, raqamli tarbiya, axloqiy tarbiya, pedagogik texnologiyalar, multimadaniy tarbiya.

Bugungi globallashuv va axborot jamiyati sharoitida inson tarbiyasi dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o‘zgarishlar shaxsdan mustaqil fikrlash, ijtimoiy mas’uliyat, axloqiy poklik, kommunikativ layoqat va hayotiy ko‘nikmalarga ega bo‘lishni talab etmoqda. Shuning uchun ham tarbiya fani zamonaviy yondashuvlar, pedagogik innovatsiyalar va ilg‘or texnologiyalar asosida yangicha mazmun kasb etmoqda.

Tarbiya — bu insonning axloqiy, ijtimoiy, estetik, jismoniy va intellektual jihatdan kamol topishiga yo‘naltirilgan murakkab va uzluksiz jarayondir. Tarbiyaning zamonaviy talqini uni faqat axloqiy nazorat vositasi emas, balki shaxsning ijtimoiylashuvi va hayotga tayyorlanishining asosiy poydevori sifatida e’tirof etadi.

Zamonaviy yondashuvlarga ko‘ra, tarbiya:

- Shaxsga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak;
- O‘quvchi/yoshning individual va psixologik xususiyatlari hisobga olinadi;
- Interfaol, amaliy va loyihaviy metodlarga asoslanadi;
- Faqat dars jarayoni bilan cheklanmaydi, balki darsdan tashqari faoliyatlarda ham davom etadi;
- Oilaviy, maktab va jamiyat uchligi orqali amalga oshiriladi.

Tarbiyada zamonaviy yondashuvlar:

Zamonaviy pedagogikada tarbiyaviy ishlar innovatsion metodlar va texnologiyalar orqali olib boriladi. Jumladan:

1. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv

Bu yondashuvda o'quvchi shunchaki bilim oluvchi emas, balki faol subyekt sifatida ko'riladi. Tarbiyachi esa shaxs kamolotini yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi rolida bo'ladi.

2. Interfaol metodlardan foydalanish

Tarbiya jarayonida aqliy hujum, "insert", rolli o'yinlar, loyihaviy ishlar, fikr almashinuvi, debat kabi metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

3. Hayotiy ko'nikmalarga asoslangan yondashuv

Zamonaviy tarbiyada ijtimoiy kompetensiyalar, muloqot madaniyati, konfliktni boshqarish, empatiya, ijtimoiy mas'uliyat kabi yumshoq ko'nikmalar (soft skills) rivojlantiriladi.

4. Raqamli texnologiyalardan foydalanish

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) tarbiyada qo'llanilishi, masalan, ijtimoiy tarmoqlar, interaktiv platformalar, videoroliklar, vebinarlar orqali ijtimoiy-axloqiy mavzularni yoritish o'quvchilarda axborot madaniyatini shakllantiradi.

Tarbiya fanining zamonaviy falsafiy asoslari

Bugungi kunda tarbiya nafaqat ijtimoiy institutlarning majburiy faoliyati, balki insonparvarlik, shaxsni qadrlash, huquq va erkinliklarni hurmat qilishga asoslangan falsafiy tamoyillarga tayanmoqda. Tarbiyada quyidagi asosiy zamonaviy qarashlar shakllanmoqda:

Humanistik yondashuv – har bir o'quvchiga inson va shaxs sifatida yondashish;

Konstruktivistik tamoyil – tarbiya orqali o'quvchi o'z shaxsiyatini "yaratadi";

Ekologik yondashuv – tarbiya faqat maktabda emas, balki butun ijtimoiy muhitda kechadi (oila, ommaviy axborot vositalari, internet, tengdoshlar).

Zamonaviy tarbiya vositalari va resurslari:

1. Podcastlar, vloglar, bloglar – yoshlarning qiziqishiga mos vositalar orqali ijtimoiy mavzularni yoritish.

2. Tarbiyaviy mobil ilovalar – gamifikatsiya asosida yigit-qizlarda axloqiy va intellektual qadriyatlarni shakllantirish.

3. Virtual sinflar va ijtimoiy guruhlar – masofaviy va mustaqil tarbiya uchun imkoniyat yaratadi.

4. Metavers va sun'iy intellekt – kelajakda tarbiya jarayonida immersiv o'rganish va rol modellashirishda foydalanish mumkin.

Pedagog uchun yangi vazifalar:

Zamonaviy tarbiyada o'qituvchining roli ham o'zgarmocda. Endi u:

Yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi lider, o'rnak bo'luvchi shaxs;

Tashabbuskor tashkilotchi, jamoaviy ishlar uchun muhit yaratadi;

Mediator va murabbiy, ijtimoiy-emotsional muammolarni hal etishda yordam beradi;

Tarbiyaviy dizayner, ya'ni tarbiya strategiyasini har bir sinfga mos shakllantiradi.

Zamonaviy tarbiya fani — bu shunchaki axloqiy tushunchalarni o'rgatish emas, balki shaxsning ijtimoiy va axloqiy jihatdan komil bo'lib yetishishini ta'minlovchi muhim tizimdir. Tarbiyachi o'qituvchi esa bu jarayonning markazida turuvchi ijodkor shaxsdir. Pedagogik yondashuvlarning zamonaviylashuvi, metodlarning interfaollashuvi va shaxsga yo'naltirilganlik tamoyillari tarbiya jarayonini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Shu sababli, bugungi kunda har bir pedagog nafaqat o'qituvchi, balki tarbiyachi sifatida ham pedagogik texnologiyalarni chuqur bilishi, tarbiyaviy vazifalarni zamonaviy tarzda amalga oshira olishi zarurdir. Tarbiya fani – bu kelajak jamiyatining poydevorini yaratadigan ilmiy-amaliy sohaga aylangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaeva, M. (2022). Tarbiya nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "Yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish hamda ularni qo'llab-quvvatlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4306-sonli qarori.
3. Hamidov, N.Q., Sidiqov, S.Sh. (2021). Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. – Toshkent: "IQTISOD-MOLIYA".
4. Qurbanova, G.M. (2020). "Interfaol usullar orqali talabalar ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirish". // Pedagogika fanlari jurnali, №4.
5. Gafforov, Q. (2022). Ta'limda innovatsion yondashuvlar va muammoli vaziyatlar. – Samarqand: "Zarafshon".
6. Hamidov, Sh., Abdurahmonov, K. (2019). Tarbiya nazariyasi va metodikasi (amaliy qo'llanma). – Toshkent: TDPU nashriyoti.
7. Azizxo'jaeva, N.N. (2021). Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: "O'qituvchi".
8. Vygotskiy, L.S. (2020). Pedagogik psixologiya. – Moskva: "Pedagogika" nashriyoti.